

גליון 336

למה לא הצליח בלעם לקלל?

הרב עומר דוידוביץ - ישיבת 'מרכז הרב'

מפליא הוא הדבר, שעד שזכו אומות העולם לנביא מקרבם, שזכה לנבואה, ובאמצעותה יכול היה לתקן את העולם ולשכלל לטובה – במה בחר להתמקד? ואיזו עת של היום הייתה המיוחדת בשבילו? – אותו רגע של "ואל זועם בכל יום". אותו קמפוז מזערי של כעס שיש לד', לעומת כל שאר היום של "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" – זה היה זמן ה"איכות" שלו. התמקדות ברע? פסימיות? מרן הרב קוק מאפיין דרגות אלו כ'קטנות על בלעם', כבעל "הסתכלות רשעה פסימיסטית קיצונית"¹.

לאמור, בלעם לא בא סתם לקלל, אלא עצם 'תכונתו' הייתה קללה. לשיטתו, לבלעם הייתה השקפה מסודרת על התנהלות העולם. מאז - שהגיע למסקנה שהרע הוא השולט, היה 'רגע מזערי' זה כל המציאות, בפילוספיא המאוחרת יותר הוגדר כ"רצון עיוור", כלומר: אין חוק מוסרי המוביל לטוב, אלא הרע פוגע באקראי בעולם. לשאלה הקשה כיצד הגיע לכך בלעם טרם הגיע לדרגת נבואה? מסביר הרב קוק שכל הסתכלותו של בלעם נבעה מ"הסתכלות עיוורת" נאום הגבר שתום העין". ושורש הדבר היה בכך שבלעם הגיע מן החומר, "שהשתקע בעומק הרצון הגס".

לעומתו, עם ישראל מגיע מהרוח. ולכן אדרבה, ישראל חייבים לומר **שהכל טוב!** וגם הרגע הקטן של הכעס, בא למען המטרה של הטוב, והעין הטובה היא הכרח "שהרי מהיכן צהלת הרוח יכולה לנבוע, אם לא מהכרח הטוב המוחלט?". וכמו שמוכר לנו, שאחד הדברים המרכזיים בחייו של האדם המאמין, לעומת מי שאינו מאמין עדין – הוא האופטימיות! הבטחון שהכל מוביל אל הטוב, ומתוך אהבה ודאגה. שאחרת "אפשר לאדם שידאג שמה יהיה סובל ייסורים", אנשים מסתובבים עם מחשבות של מי יודע מה ילד יום.

איך מתגברים על הרע? כוחו בפיו!

המדרש² מסביר שמואב מעמיקים ומבינים שעם ישראל הוא עם מיוחד, דבר אשר אולי בלק לא הבין, וכן אנשי מואב מבינים כי יש ללכת אל השורש, אל המנהיג ואל היכן שגדל. הם מבינים שיש תכונה מיוחדת אצל משה, "כוחו בפיו". וכמו שאמר חז"ל על ישראל³ "למה נמשלו ישראל לתולעת, מה תולעת אין כוחו אלא בפיו, כך כוח יעקב אינו אלא בפיהם". מה הוא זה ש'כוחו בפיו'? תפילה? תורה? נראה ששניהם, ואף יותר מהם. נראה שהכוונה למימד הרוחני המיוחד שאותו מבטאת יכולת הדיבור, כמ"ש: "ויפח באפיו נשמת חיים", ומתרגם האונקלוס: "רוח ממללא". כל זה הוא מדרגת ישראל, לעומת הגויים.

מרן הרב קוק מסביר שהמושג "**כוחו בפיו**"⁴, הוא סימן להלך חיים הפוך לחלוטין מזה של הגויים, שאין עם ישראל משפיע ומושפע, דרך המציאות החומרית, שכן אין כוחו בידיו, אלא דווקא ברוח, והדיבור שנאמר בפה, שהוא מציאות מופשטת של מילים – הוא זה שישנה ויקבע. בעצם טמון כאן יסוד עמוק, לאמור שהוא הכח לבוא אל מציאות החומר ולשנותה על ידי הבאה אליה דווקא את מציאות הרוח, את התורה והתפילה. לכן בלעם אף שקיבל כוחות רוחניים גדולים, מבטו והסתכלותו היו עיוורים, שהיה חסר את ההסתכלות הרוחנית. כלומר, היכולת להגיד "מה שלפני במציאות – לא יקבע לי, אני אקבע על ידי כוחות הרוח שבי" והוא נכנע אל הרע שבעולם והגחליט "זה מה שיש ועם זה נעבוד". משפט מוכר קמעא.

אצל ישראל הכל לטוב

ולכן בלעם רצה לקלל באותו רגע של זעם, אבל הקב"ה הסתיר לאותו הרגע. לפי דרכנו נאמר שמה שהסתיר ד' את הרגע הזה לישראל זה לא הסתרה של מחבוא, אלא של מדרגת ישראל גם רגע זה של ה"כעס" הוא לטוב, ישראל מוציאים מתוך ממר, ואור מחושך. ולכן אי אפשר לקללם באותה עת. כהסבר הרב שאצל ישראל גם הרע הוא רק צד אחד מהמציאות "אבל בני החורין שבעולם, צדיקי הדורות, משחררים... את העולם כולו מסבל עול הרשע של רצון עור פרוע זה, והידיעה העליונה מתבהרת שכונניתו של רצון כעור זה היא עצה עמוקה של החכמה והחסד".

¹ אורות הקודש חלק ב, עמ' תפב והלאה וכן הם הציטוטים משאר המאמר.

² במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק

³ תנחומא בשלח, ומקומות נוספים של דרשות על סמך הפסוק "אל תיראי תועלת יעקב". (ישעיהו פרק מא, יד).

⁴ עין איה מסכת ברכות חלק ב דף פט, ח.